

İslâm Devletinin Diğer İslâm Devletiyle Savaşmasının Meşru ve Gayri Meşru Olduğu Durumlar

Ahmet ÖZDEMİR¹

Öz

İslâm devletlerinin aralarındaki ilişkilerin barışa dayalı ve kardeşlik hukuku içinde olması gerekir. Ancak iç ve dış etkenlerle Müslümanların birbirleri ile ilişkilerin bozulduğu ve çatışmaların yaşandığı da tarihî bir gerçekliktir. Bu çalışmada bir İslâm devletinin kendisi ile aynı inancı paylaşan diğer İslâm devleti ile hangi durumlarda savaşabileceği ve hangi durumlarda savaşamayacağı hususunun açıklığı kavuşturulması hedeflenmektedir. Ülkenin sınırlarını her türlü saldırıya karşı korumak, dünyadaki sömürgeci ve emperyalist güçlerin planlarını bozmak, haksız saldırıya uğrayan İslâm devletinin yanında yer alıp ona zor anında destek olmak, Müslümanların birlikteliğini ve ümmet şuurunu bozan ve müminler arasında fitne ve fesada yol açanları durdurmak amacıyla yapılacak savaşlar dinin genel ilkelerine aykırılık taşımadığı için meşru savaşlardır. Bu gayelere ulaşmak için İslâm devletinin diğer İslâm devletine karşı savaş dâhil olmak üzere zamanın şartlarına en uygun metotlarla mücadele içinde olması onun hakkıdır. İslâm devletinin meşru bir gerekçeye dayalı olmaksızın Müslüman toplumlara savaş açması ise hiçbir zaman meşru olmayacaktır. Mezhep taassubu ile hareket edip farklı mezhep mensuplarını ortadan kaldırmak, diğer İslâm devletlerinin zenginliklerini sömürüp hükümler alanını genişletmek, dünyadaki sömürgeci ve emperyalist güçlerin amaçlarına hizmet etmek gibi meşru zemine oturmayan gayelerle Müslümanların yaşadıkları ülkelere saldırılar düzenlemek gayri meşrudur. Meşru olmayan sebeplerle savaş ilan edip Müslümanların ölmesine sebep olanlar büyük bir sorumluluk taşımaktadırlar.

Anahtar Kelimeler: Fıkıh, İslâm devleti, Savaş, Cihad, Sömürgecilik

Situations Where Conflicts between Islamic States are Legitimate and Illegitimate

Abstract

The relations between Islamic states should be based on the law of peace and fraternity. However, the historical reality is that internal and external factors as well as relationship between Muslims are being destroyed and conflicts arise. The aim of the study is to clarify the situations when the Islamic state can and cannot struggle with other Islamic states. The wars are considered to be legitimate and do not contradict their principles as they are held to protect the borders of the country against all kinds of attacks, to disrupt the plans of the colonial and imperialist powers in the world, to support the unfairly attacked Islamic state, and to stop those who cause mischief and mischief among the believers and stop the unity of Muslims and unity. In order to achieve it the Islamic state has right to fight with another Islamic state struggles using methods that are most suitable for the conditions and time. It will be illegitimate for the Islamic state to start a war against other Muslim societies without any legitimate reason. It is illegal to attack countries where Muslims live by committing actions that have no legal basis, such as acting through sectarian mourning and destroying members of various sects, exploiting the wealth of other Islamic states and expanding the zone of sovereignty, as well as serving the purposes of the colonial and imperialist powers in the world. Those who declared war for unjustified reasons and killed Muslims bear great responsibility.

Key Words: Fıkh, Islamic state, war, jihad, colonialism

Atıf İçin / Please Cite As:

Özdemir, A. (2020). İslâm devletinin diğer İslâm devletiyle savaşmasının meşru ve gayri meşru olduğu durumlar. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(2), 1157-1167.

Geliş Tarihi / Received Date: 21.03.2019

Kabul Tarihi / Accepted Date: 03.06.2019

¹ Doç. Dr. - Kastamonu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, aozdemir@kastamonu.edu.tr
ORCID: 0000-0002-5273-1601

Giriş

Başlangıçta tek bir İslâm devleti çatısı altında olan Müslümanlar Endülüs Emevi Devletinin kurulması ile fiilen ikiye bölünmüş, ilerleyen yüzyıllarda bu bölünme devam ederek dünyada birçok İslâm devleti ortaya çıkmıştır. Dünyadaki birden fazla İslâm devletinin birbirleri ile münasebetlerinin barış, dostluk ve kardeşlik üzere kurulması olması gereken ve ideal olandır. Müminlerin kardeş olduğunu beyan eden nasların toplum hayatında tatbik edilmesi durumunda İslâm devletlerinin birbirleri ile savaş yapması hiçbir zaman gündeme gelmeyecektir. Ancak yöneticilerin bilgisizliği, düşmanların kışkırtmaları, ulemanın gereken uyarıları yapmaması, nefsanî arzuların ve bağnazlığın hâkim gelmesi gibi etkenlerle tarih boyunca Müslüman toplumlar arasında çatışmalar yaşanmış ve günümüzde de yaşanmaya devam etmektedir.

Müslümanlar asr-ı saadet devrinden sonraki yüzyıllarda dünyada birden fazla devlete sahip olmaya başladıkları için naslarda doğrudan doğruya iki İslâm devleti arasındaki ilişki hakkında bilgi bulmak mümkün olmamakla birlikte, Müslümanların fert olarak birbirlerine karşı vazife ve sorumlulukları, İslâm dininin genel hedefleri ve hikmetü't-teşrî kapsamında yer alan bilgilerden hareketle araştırılan mevzu hakkında sonuçlara ulaşmak mümkündür. İslâm devletleri arasında kardeşlik ve yardımlaşmanın hâkim olması ana esas olarak belirlenmelidir. Ancak uluslararası ilişkilerin birçok etkene ve denkleme dayalı değişken bir yapısının olması, aynı dine mensup devletleri bile zaman zaman karşı karşıya getirebilmektedir.

Müslümanlar, şahit oldukları zulüm ve haksızlıklar karşısında ellerinden geldiği ölçüde mücadele etmekle sorumludur. Bu sebeple İslâm devleti, kendisine ya da mazlum bir devlete karşı yapılan saldırıya kimden gelirse gelsin karşı koymakla ve İslâm ümmetinin menfaatine aykırı davranışları durdurmakla mükelleftir. Bu ve benzeri durumlar barış ve diplomasi yoluyla çözülememesi durumunda savaş yoluna başvurmak meşru olacaktır. Buna karşılık, bir İslâm devletinin başka bir İslâm devletiyle toprak, mal, mülk ve hükümler elde etmek amacıyla savaşması meşru olmayacaktır.

Araştırılan mevzu, İslâm devletlerinin kendi aralarındaki savaşın hükmünü tespit etmek olduğu için Müslüman olmayanlarla ilişkiler ve onlarla savaşı meşru kılan durumlar burada ele alınmamaktadır. Müslüman ile gayrimüslim toplumlar arasındaki münasebet konusu, tarihî süreçte ortaya çıkan fiilî durum ile günümüzde uygulanabilecek metodun ayrı ayrı incelenmesini gerektiren geniş bir muhtevaya sahiptir. Devlete isyan ve bağı suçu kapsamına giren suçlularla mücadele, devletlerarası nitelik taşımayıp devletin iç işleri kapsamında yer alması daha isabetli görüldüğü için bu çalışmada yer almamaktadır. Nitekim devletin iç isyanları bastırma amacıyla yaptığı mücadelenin savaş olarak değerlendirilmesi ihtilaf edilen bir husustur (Doğan, 2018, s. 113).

A-İslâm Devletinin Başka Bir İslâm Devletine Karşı Savaşmasını Meşru Kılan Sebepler

Bir İslâm devletinin diğer İslâm devleti ile ilişkilerinde barış ve kardeşliğin esas olması gerektiğinden dolayı birbirleri ile savaş yapmalarının meşru olmaması gerekir. Ancak devletlerden birisinin yapacağı olumsuz ve zarar verici davranışlar başka tedbirlerle önlenemiyorsa savaş meşru hale gelecektir. Buna göre; İslâm devletinin, kendi ülkesinin sınırlarını korumak, sömürgeci ve emperyalist devletlerin herhangi bir İslâm devletini kullanarak kurdukları hileleri bertaraf etmek, saldırıya uğrayan Müslümanların yanında yer alıp zalimi durdurmak, ülkesi için tehdit unsuru olan terör faaliyetlerini yok etmek ve ümmet birlikteliğini temin edebilmek amacıyla savaş yapması meşru olacaktır. Ancak savaş yöntemine diğer tüm çözüm yolları netice vermemesi durumunda başvurulabilecektir.

1-Ülke Sınırlarını Korumak

Ülke, bir milletin üzerinde yaşadığı ve devletin hükümler alanını belirleyen deniz, hava ve kara sınırları ifade etmektedir. Ülke, bir devletin faaliyet alanını ifade eder, orada fiilî kontrol ve hâkimiyetini tesis eder (Özel, 1981, s. 110). Bir aile için evin mahremiyetinin korunması nasıl önemli ise bir millet için de vatanın sınırlarının korunması son derece önemlidir. İslâm devleti kendisine düşmanca davranan kim olursa olsun ona karşı mücadele edip ülkenin sınırlarını koruma hakkına sahiptir. Bu saldırının başka bir İslâm devletinden gelmesi durumunda da elinden gelen tüm imkânları kullanarak karşı koyması meşru olacaktır. Bu hükmün temelinde meşru müdafaa hakkı gelmektedir. Gerek fert olarak gerekse toplum olarak haksız bir saldırı ile karşı karşıya kalanların kendilerini savunmaları hukukun tanıdığı bir hak ve yetkidir.

Bir ülkede yaşayan Müslümanların yaşadığı topraklara haksız saldırı ister gayrimüslimlerden isterse de aynı inancı paylaştığı insanlardan gelsin bu durumda olan devletler saldırıya karşı koymak hakkına sahiptirler. Ayet-i Kerime'de "Kim zulme uğradıktan sonra hakkını alırsa, artık onlara yapılacak bir şey

yoktur.” (Kur’an-ı Kerim 42: 41) buyrularak hakkı yenen insanların haklarını talep etme yetkilerinin olduğuna işaret edilmektedir. Ayette, delalet ettiği tüm unsurları sınırsız olarak içine alan âmm lafızlardan olan “من” bulunması fert ya da toplum olarak herkesin karşılaştığı zulme engel olma hakkı olduğunu göstermektedir. Vatan toprağına yapılan haksız saldırılar zulüm kapsamında olacağı için ayetin umumî manasına dâhildir. Resûlullah’ın “Bize silah doğrultan bizden değildir.” (Müslim, İman: 293) ve “Müslümanın kanı, malı ve ırzı bütün Müslümanlara haramdır.” (Ebû Dâvûd, Edeb: 4882) beyanları da Müslümanların toprağını ele geçirmek için saldırıya geçenlerin bu davranışlarının meşruiyetinin olamayacağını açık bir şekilde göstermenin yanında onlarla mücadeleye de zımnen izin vermektedir. Bütün bu hususlara ilave olarak, şahsî mülkiyete ait değerleri korumak ve gerekirse ölüm pahasına bu uğurda mücadele etmek Hz. Peygamber’in “Malı uğrunda öldürülen şehittir.” (Buhârî, Mezâlim: 2348) beyanı ile meşru olduğuna göre, tüm millete ait olan ülkenin savunulması evleviyetle meşru olacaktır.

Meşru müdafaa hakkı, insanlığın fitraten kabul edeceği tabî bir hak olduğu için uluslararası anlaşmalarda da bu husus kabul edilmiştir. Birleşmiş Milletler anlaşmasının 2. maddesi her milletin toprak bütünlüğüne saygı göstermeyi devletlerin uyması gereken kural olarak belirlemiştir. “Devletlerin uluslararası ilişkilerde birbirlerinin toprak bütünlüğü ve siyasal bağımsızlıklarına saygı göstermeleri gerekir.” Birleşmiş Milletler anlaşmasının 51. Maddesi kuvvet kullanma yasağının tek istisnası olarak meşru müdafaaı kabul etmektedir. Ancak bu hakkın kullanılabilmesi de, birleşmiş milletlerin ortak emniyet sisteminin işlemediği durumlarda söz konusu olmaktadır. Maddede yer alan “münferit veya müşterek meşru müdafaa” ifadesi yer aldığı için devletin kendisini savunurken başka devletlerden yardım alması mümkündür. Bunun sebebi saldırgan devlet esasında sadece saldırdığı devlete değil, bütün devletlere karşı taahhüdünü ihlal etmiş olmasıdır. Bu sebeple iki devlet arasında daha öncesinde ortak savunma gibi bir anlaşma olmasa da müşterek müdafaya başvurabilirler (Belik, 1956, s. 47-48).

Bir devletin başka devlete saldırısı devletin topraklarını ilhak şeklinde olabileği gibi devlet destekli terör şeklinde de kendisini gösterebilmektedir. Terör faaliyetleri birden fazla ülkenin topraklarını ve insanların hedef alması ya da bir devletin veya uluslararası örgütün siyasî mekanizmalarını etkilemeyi amaçlaması durumunda terör, uluslararası bir boyut kazanmakta (Altuğ, 1995, s. 14) ve bir devletin başka devletlerin egemenliğini, ülke bütünlüğünü, siyasî bağımsızlığını hedef alan terör örgütlenmelerine doğrudan veya dolaylı destek vermek uluslararası hukuk açısından o devlete yapılmış bir saldırı sayılmaktadır. (Örgün, 2001, s. 68) Herhangi bir devlet, stratejik amaçları için terörizmi kullanıyorsa, bu tür faaliyetlere lojistik destek sağlıyorsa, teröristleri koruyorsa, terörist örgütlerle yeteri kadar mücadele etmiyorsa devlet destekli terör söz konusu olur (Öztürk, 2000, s. 140). Devletlerarası münasebetlere etkisi sebebiyle devlet destekli terör uluslararası terör kavramının içinde yer almaktadır. Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun 1970 tarihli devletler hukuku ilkeleri hakkındaki bildirisi de devletlere terörü desteklememe sorumluluğu yüklemektedir. “Her devletin diğer devletteki bir savaşı veya terörist hareketleri örgütlemekten, tahrik etmekten ve onlara yardım etmekten veya bu hareketlere katılmaksızın kendi ülkesinde böyle hareketlerin yapılmasına yönelik faaliyetlere... göz yummaktan kaçınma görevi vardır.” (Arslan, 1996, s. 179).

Terörizm bugün uluslararası siyasetin bir parçası olarak da kullanılmaktadır (A. Özdemir, 2017, s. 44). Sıcak savaşların sona ermesi ve uluslararası arenada saldırı amaçlı savaşın meşrû kabul edilmemesi sonucunda bazı devletler çıkarlarını gerçekleştirmek için terörizmi destekleme yoluna gitmektedir. İslâm hukuku bakımından uluslararası ilişkilerde uyulması gereken en önemli prensiplerden birisi de teröre karşı olmaktır. İslâm dini, haksızlığa, haddi aşmaya ve zulme asla izin vermez. (Kur’an-ı Kerim 16: 90) Savaşta bile muharip olmayan (Serahsî, 1989, X, 4-6) kadınların, çocukların, yaşlıların, din adamlarının öldürülmesine cevaz vermeyen (İbn Kudâme, 1992, XIII, 66) İslâm dininin terörü desteklemesi mümkün değildir. Hedefin meşrû olması yetmez, o hedefe ulaşırken izlenen metodun da meşrû olması gerekir (A. Özdemir, 2017, s. 45). Terörle ulaşılabilecek hiçbir meşrû hedef olamaz. “Müslüman, dilinden ve elinden diğer Müslümanların selamette olduğu kimsedir...” (Nesâî, İman: 4996). Bir İslâm devleti kendi çıkarları için ülkesinde diğer devletler için ciddi tehdit oluşturan terör örgütlerinin varlığına izin veriyorsa terör saldırısı altındaki İslâm devletlerinin bununla mücadele etmesi meşru hakları olacaktır. Bu amaçla yapılan mücadele ülke sınırlarını koruma ve vatandaşların can-mal güvenliğini sağlama kapsamındadır.

Bir devletin sınırları içinde başka devletlere saldıran terör örgütünün mevcut olmasının iki sebebi olabilir. Birincisi, devletin bilerek ve isteyerek terör örgütüne destek olmasıdır. İkincisi ise, devletin terör örgütü ile yeterince mücadele edebilme iktidarının olmamasıdır. Bir devletin bilerek teröre destek vermesi başlı başına bir suç olduğu için onunla mücadele tabî olarak meşru olacaktır. Terör örgütleri ile

mücadeleye gücü ve iktidarı yetmediği için engel olamaması durumunda o devletin bizzat kendisinin tehdit altındaki ülkelerden destek alarak mücadele etme sorumluluğu söz konusu olacaktır. Sonuç olarak her iki halde de saldırı altındaki devletin terör örgütüne karşı gerekli olması durumunda sınır ötesi harekât yapması meşru olacaktır.

2-Dünyadaki Sömürgeci ve Emperyalist Güçlerin Planlarını Bozmak

Sömürgecilik, kendisine ait olmayan toprakları ve ülkeleri, genellikle güç ve şiddet kullanarak ekonomik çıkar sağlamak amacıyla işgal ettikten sonra buralardaki yeraltı yerüstü zenginliklerini kendi menfaati için kullanma olarak tanımlanmaktadır. (Seyyar, 2007, s. 955) Emperyalizm ise, bir milletin siyasî ve iktisadî gücünün taşması veya taşma eğilimi göstermesi olarak tanımlanabilir (Ülken, 1969, s. 95). Sömürgecilik, emperyalizmin farklı bir türüdür. Günümüzde dünyada işgale dayanan sömürgecilik anlayışı yerini çağdaş sömürme yöntemlerine bırakmıştır. Kültürel, ekonomik ve yapısal emperyalizm doğrudan açık siyasî kontrolün olmadığı daha sinsi ilişki biçimlerini ifade etmektedir. (Evans ve Newnham, 2007, s. 202, 569)

İslâm devletlerinin kararlarında bağımsız olup milletin ve kutsal değerlerin aleyhine kararlar almaması arzu edilen bir durum olmakla birlikte, tarih boyunca zaman zaman şahsî çıkar ve küçük hesaplarla devletlerini yöneten hükümdar ve yöneticiler de bulunmuştur. Bir İslâm devleti, uluslararası emperyalist güçlerin ve devletlerin çıkarlarına hizmet edip, diğer Müslüman toplumların aleyhine tehdit unsurları taşıyorsa, ona karşı mücadele hakkı bulunmalıdır. Mücadelenin başlangıçta diplomatik araçlar kullanılarak yapılması tabiidir. Ancak sonuç vermemesi halinde, güç kullanarak emperyalist güçlerin plan ve hilelerini bozmak meşru olacaktır.

Müslümanlara açıktan düşmanlık besleyenlerle ittifak kurulamayacağı gibi düşmana arka çıkan ve destek olanlarla da ittifak kurmak nehyedilmiştir (Kur'an-ı Kerim 60: 9). "Müminler, müminleri bırakıp da kâfirleri dost edinmesin. Kim bunu yaparsa, artık onun Allah nezdinde hiçbir değeri yoktur. Ancak kâfirlerden gelebilecek bir tehlikeden sakınmanız başkadır. Allah, kendisine karşı (gelmekten) sizi sakındırıyor. Dönüş yalnız Allah'adır." (Kur'an-ı Kerim 3: 28) ayeti gayrimüslim toplumlarla ilişkilerde uyulması gereken temel ölçüyü sunmaktadır. Bir mümin topluluğun aynı inancı paylaşan kardeşlerini bırakıp kâfirlerle dostluk kurması doğru değildir. Bununla birlikte gayrimüslim toplumlardan gelebilecek zararlardan emin olmak amacıyla belirli anlaşmalar ve işbirlikleri yapmak ise mümkündür. Ancak bu anlaşmaların başkalarının haklarını ve hukukunu ihlal etmemesi, Müslümanların zararına yol açmaması gerekir.

İslâm devletleri arasında fizikî birlikteliği bozma amacıyla askerî üstler ve özerk bölgeler inşa etmek, yeraltı ve yer üstü zenginlikleri süresiz ve sınırsız dış güçlerin hâkimiyetine bırakmak, ödenmesi imkânsız büyük borçlar ile milletin geleceğini ipotek altına almak sömürgeci devletlerin başvurduğu planlardandır. Bir İslâm devleti yönetiminin bu ve benzeri planlara destek vermesi durumunda onunla Müslümanların çıkarlarını koruma adına mücadele etmek meşru olacaktır. Gayrimüslime tâbî olmayı haram kılan İslâm dini, sömürgeci işgalcilerle cihad etmeyi, onları İslâm ülkesinden kovmayı ve yaptıkları planları bozmayı istemektedir. Bu mücadeleyi yaparken sömürgecinin (Udeh, 1988, s. 126) ve onlarla işbirliği içinde olanların malı ve canı Müslümanlara mubahtır.

Sömürgeci güçlere teslimiyet içindeki yöneticileri uyarmak ve yapılan yaşlıktan vazgeçmelerini sağlamak öncelikli olarak o devletin vatandaşlarına düşmektedir. Konunun sadece ülkenin iç işleri ile ilgili sınırlı kalması durumunda diğer İslâm devletlerinin müdahalesi fayda yerine zararlı olacaktır. Bu durum İslâm devletlerinin birbirleri ile ilişkisinin bozulmasına hatta Müslümanlar arasında meşru olmayan bir savaşın başlamasına sebep olabilecektir. Ancak bir İslâm devletinin emperyalist güçlerin istekleri doğrultusunda aldığı kararların diğer devletlere ve İslâm ümmetinin ortak çıkarlarına açık zarar vermesi durumunda o devlete karşı her türlü mücadele meşru olacaktır.

3-Başka Bir İslâm Devletine Yapılan Haksız Saldırıları Durdurmak

İslâm dini Müslümanlara, hiçbir kimseye karşı haksızlık yapmamalarını ve başkalarının haksız uygulamaları karşısında da duyarsız kalmamalarını emretmektedir (A. Özdemir, 2017, s. 40). Müslüman gördüğü kötülüğü eliyle düzeltmeli, buna gücü yetmiyorsa dili ile düzeltmeli, buna da gücü yetmiyorsa o davranışı tasvip etmeyip kalbiyle buğz etmelidir (Müslim, İman: 49). Ayrıca zalimlerin zulümlerine engel olunmaması durumunda herkesi kuşatan bir bela ile karşılaşılacağına haber verilmesi (Ebû Dâvûd, Melâhim: 4338) konunun hassasiyetini göstermektedir.

Bir Müslüman topluluk başkasına karşı haksız yere saldırıyorsa diğer Müslümanların bu olaya kayıtsız kalması düşünülemez. Ayet-i Kerime’de “Eğer müminlerden iki grup birbirleriyle vuruşurlarsa aralarını düzeltin. Şayet biri ötekine saldırırsa, Allah’ın buyruğuna dönünceye kadar saldıran tarafla savaşın. Eğer dönerse artık aralarını adaletle düzeltin ve (her işte) adaletli davranın. Şüphesiz ki Allah, âdil davrananları sever.” (Kur’an-ı Kerim 49: 9) buyrulur haksız saldırıya karşı islah olmaması durumunda mazlumun yanında yer alarak savaşılmasını Müslümanlara bir görev olarak verilmiştir. “Bir haksızlığa uğradıkları zaman, yardımlaşınlar.” (Kur’an-ı Kerim 42: 39) ayeti de haksızlık yapan gerek içerden gerek dışardan olsun, bütün İslâm devletlerine bu haksızlığa karşı beraberce mücadele etme sorumluluğunu vermektedir. Haksız saldırıya cevap verilmesinin gerekli olmasının sebebi zulme kayıtsız kalmayıp haksızlığa engel olmaktır. “Ancak insanlara zulmedenlere ve yeryüzünde haksız yere taşkınlık edenlere ceza vardır. İşte acıklı azap bunlardır.” (Kur’an-ı Kerim 42: 42) ayeti haksız yere saldıran zalimlerin cezayı hak ettiğini beyan etmektedir.

Konu ile ilgili ayetlerin devletlerarası ilişkilere yansımaları şu şekilde belirlemek mümkündür. Bir İslâm devleti başka bir İslâm devleti tarafından saldırıya uğraması durumunda diğer İslâm devletlerinin bu olaya kayıtsız kalması mümkün değildir. Öncelikle yapılması gereken diplomatik görüşmeler, arabuluculuk faaliyetleri gibi problemi çözüme ve tarafları barıştırma amacıyla çaba sarf edilmesidir. Bu çabaların sonuç vermemesi durumunda saldırgan tarafı durduruncaya kadar mazlum toplumun yanında savaşa iştirak etmek diğer Müslümanların görevidir. Saldırıya geçen devlet, hatalı davranışının farkında olup saldırıdan vazgeçmesi durumunda bu topluluk hakkında zulme sapmadan adaletle dayalı olarak karar vermek gerekir.

Hz. Peygamber’in “Kişi kardeşine zalim de olsa mazlum da olsa yardım etsin. Kardeşi zalim ise zulümden onu alıkoysun. Böyle yapmak ona yardım etmektir. Kardeşi mazlum durumda ise ona (destekçi olarak) yardım etsin.” (Müslim, Birr ve’s-sıla: 6747) beyanı zalim de olsa mazlum da olsa müminlere yardım etme görevi yüklemektedir. Zalim olan din kardeşe yardım, onun dünyevî ve uhrevî cezaya müstahak olmaması için zulmüne engel olma şeklinde gerçekleşirken, mazlum konumunda olan kardeşe yardım, onu desteklemekle sağlanacaktır. Bu destek, onu zulümden kurtarmak amacıyla, gerekli olması durumunda onun yanında savaşarak sağlanacaktır.

Zalime karşı mazlumu Müslümanların birlik olarak topluca savunma ilkesi hayatta tatbik edilmesi durumunda birçok zulüm ortaya çıkmadan sona erecektir. Çünkü bu ilke, haksız saldırı planlayan bir devlet için son derece etkili bir caydırıcılık içermektedir. Günümüz dünyasında Müslümanlar arasında savaşların sıklıkla yaşanmasının nedeni, ayette beyan edilen kurala göre hareket eden bir İslâm câmiasının bulunmamasıdır. Konu ile ilgili ayet (Kur’an-ı Kerim 49:9) mazlumun yanında mücadele etmeyi emrederken, esasında sağladığı caydırıcılık etkisiyle birçok savaşı daha başlamadan sona erdirmektedir.

4- Ümmet-i Muhammed’in Birliğini Temin Etmek

Sözlük anlamı itibarıyla topluluk, halk, cemaat anlamlarına gelen ümmet kavramını terim olarak, bir din etrafında birleşen, ortak bir inancı olan insanlardan oluşan topluluk (Ahmed, 1988: VIII,427) olarak tanımlamak mümkündür (İbn Kuteybe, 1973, s. 445). Ümmet kavramı, İslâm toplumunu tanımlayan en kapsamlı kavram olup, aynı gayeyi hedefleyerek bir araya gelmiş insan topluluğunu ifade etmektedir (Durmuş, 2006: 35). Ümmet-i Muhammed denilince, Hz. Muhammed’in peygamberliğine inanıp onun getirdiği esasları benimseyen mü’minler topluluğu kastedilmektedir.

Bir İslâm devleti uyguladığı politikalar ile diğer İslâm devletlerinin birlikteliğine engel oluyorsa, kabile ve hanedan menfaatini her şeyin üstünde tutarak fitne ve bölünmenin başını çekiyorsa, onunla mücadele etmek meşru olacaktır. Bu hükmün temelinde Müslümanların birlik ve beraberliğine vurgu yapan, fitne ve fesadı yasaklayan ayet ve hadisler gelmektedir. “Hep birlikte Allah’ın ipine (İslâm’a) sınımsız yapışın; parçalanmayın...” (Kur’an-ı Kerim 3: 103). “Kendilerine apaçık deliller geldikten sonra parçalanıp ayrılığa düşenler gibi olmayın. İşte bunlar için büyük bir azap vardır.” (Kur’an-ı Kerim 3: 105). “İkiyüzlüler, kalplerinde fesat bulunanlar, şehirde bozguncu haberler yayanlar, eğer bundan vazgeçmezlerse, and olsun ki, seni onlarla mücadeleye davet ederiz; sonra çevrende az bir zamandan fazla kalamazlar. Hepsi de lânetlenmiş olarak nerede ele geçirilirlerse, yakalanır ve mutlaka öldürülürler.” (Kur’an-ı Kerim 33: 60-61). Resûlullah (s.a.), birçok hadisinde Müslümanlar arasında mevcut olması gereken kardeşlik hukukunun ilke ve esaslarını beyan etmiş (A. Özdemir, 2014, s. 10-89), mü’min topluluğu, parçaları birbirine sıkıca bağlanmış bir binaya benzeterek (Buhârî, Edeb: 6026) ümmet bilincine dikkat çekmiştir.

Hilafet görevini üstlenen Hz. Ebu Bekir'in zekât vermeme bahanesi arkasına sığınıp fitne çıkararak, Müslümanların birlikteliğini bozma çabasında olan kabilelerle yaptığı mücadelesinin ana eksenini ve meşruiyet zeminini Ümmet-i Muhammed'in birlikteliğini temin etme olarak görebiliriz.

Müslümanların siyasî yapı itibarıyla tek bir devlet altında toplanma mecburiyetleri olmamakla birlikte, aynı inancı paylaşmanın verdiği sorumlulukla ümmet bilinci içinde hareket etme mecburiyeti bulunmaktadır. İslâm devletlerinin uluslararası ilişkilerde ümmet şuurundan yoksun olarak kararlar alması Müslümanların zayıflamasına, zenginliklerinin sömürülmesine, gayrimüslimlerin baskı ve yaptırımlarına maruz kalmaya sebep olabilmektedir. İslâm devletleri, yaşanan dünya düzeninin şartlarına uygun ve gerçekleştirilebilir bir birliktelik kurma çabası içinde iken bu çalışmalara engel olan, birlikteliğin kurulmaması için gayret gösteren bir İslâm devletine karşı yaptırımın olması gerekir. Bu yaptırım, diplomasinin verdiği tüm imkânların kullanılmasından başlamakla birlikte, cebrî tehdit ve vazgeçirme yollarına da başvurulabilecektir.

Dünyada inanç, tarih, ölkü birliği gibi çeşitli bağlantılarla birbirine yakın olan devletlerin ortak birliktelikler kurması geçmişte ve günümüzde sıklıkla başvurulan uygulamalardır. İslâm devletleri de aynı inanç birlikteliği temelinde bir birlik ve ortaklık kurma çabasında iken bir İslâm devletinin kendince gerekçeler ileri sürerek bu birlikteliğe dâhil olmaması ona karşı mücadeleyi meşru kılmayacaktır. Çünkü siyasî ve sosyal yapısı itibarıyla buna hazır olmayabilir veya iç işlerinde olumsuz sonuçlar doğma riski bulunabilir. Bu devlet kendi politikası ve kararı ile baş başa bırakılır. Ona karşı yaptırım uygulanmaz. Ancak bir devlet, kendisi İslâm devletleri arasında kurulmaya çalışılan birlikteliğe katılmadığı gibi, böyle bir ortaklık kurulmaması için çaba gösteriyorsa, çeşitli vaatler ile kendisine yakın gördüğü devletleri birliğe katılmaktan vazgeçmeye çağırıyorsa onunla mücadele meşruiyet zemini bulacaktır. Çünkü bu davranışın altında suiniyet bulunduğu gibi, İslâm ümmetinin çıkarlarına ve menfaatine alenen karşı durma söz konusudur. Bu şekilde hareket etmenin muhtemel sebeplerinden birisi dünyada güç dengesinin aleyhlerine değişmesinden endişe eden uluslararası sömürgeci güçlerin istek ve arzularına boyun eğmektir. Müslüman olmayanların Müslümanları birlikten vazgeçmeye çağırması, tam ters bir etki ile Müslümanların daha sıkı ilişkiler kurmasına yol açabilecektir. Bu durumun farkında olan uluslararası güçler hedeflerine bir İslâm devletini kullanarak ulaşmak isteyebilirler. Bu ve benzeri gayri meşru talepler doğrultusunda dış politikasını belirleyen bir devletin çeşitli müeyyideler ile karşılaşması tabiidir.

Bu gerekçelere dayalı olarak, Müslümanların işbirliği yapmasına engel olmaya çalışan fitne hareketlerine karşı, inananlar arasında birliktelik kurma çabasında olanların mevcut şartlara uygun her türlü mücadeleyi yapmaları meşru olacaktır. Birlikteliği bozmaya çalışan devleti bu politikasından vazgeçmesi için izlenen tüm yolların sonuçsuz kalması durumunda savaş alternatifi de gündeme gelebilecektir.

B- İslâm Devletinin Başka Bir İslâm Devletine Karşı Savaşması Meşru Olmayan Durumlar

Bir İslâm devletinin meşru gerekçeler olmaksızın İslâm devletlerine savaş açması meşru olmayacaktır. Bununla birlikte, tarih boyunca fikhin ilkeleri bağlamında meşruiyet taşımayan sebeplere dayalı olarak Müslümanlar arasında birçok savaş vuku bulmuştur. Müslümanların birbirleri ile savaş yapmasını meşru kılmayan başlıca sebepler olarak, mezhep taassubu ve mezhebi yayma faaliyetleri, zenginlikleri sömürüp hükümler alanını genişletmek ve emperyalist güçlerin amaçlarına hizmet etmek sayılabilir.

1-Mezhep Taassubu ve Mezhep Yayma Faaliyetleri

Hz. Peygamber'in vefatından sonraki süreçte Müslümanlar arasında yaşanan savaşlar ve çatışmalar, ilerleyen süreçte Müslümanlar arasında onarılması zor yaralar açmış ve sünni-şii ayrımının ilk nüvesi olmuştur. İslâm tarihi boyunca olduğu gibi günümüzde de sünni- şii ayrımı İslâm devletleri arasındaki ihtilafın zeminini oluşturmaktadır. Buna ilave olarak mezheplerin kendi içindeki farklılıklara dayalı olarak da anlaşmazlık ve çatışma gündeme gelebilmektedir.

Mezhep, aynı dine mensup insanların alt kimliklerini ifade etmektedir. İctihad seviyesinde olmayan bir Müslümanın dinî bilgiye bir mezhebi taklid ederek ulaşması ve ona tâbi olarak ibadet ve muamelatını düzenlemesi tabiidir. Bu amaçla bir mezhebe mensup olmakta bir sakınca bulunmamaktadır. Bir mezhebe mensubiyet demek, kendi mezhebinin doğru ve hakikate ulaştığını, diğerlerinin ise hatalı olduğunu düşünmek demektir. Yanlış olan husus, mezhebe mensubiyet değil, mezhebe tâbi olmada bağnazlık ve taassup göstermektir. Mezhep mensubiyetinin taassup boyutu, doğrunun tek temsilcisi olarak kendi mezhebini görmek, kendi yanlışlarını hiçbir zaman görmeye yaklaşmamak, diğer mezheplerin tüm görüşlerini yanlış ve tehlikeli görüp farklı mezhep mensuplarını potansiyel düşman olarak görmektir.

Mezhep farklılığını meşru savaş sebebi olarak görmek, mezhep taassubunun ve mezhebi din olarak benimsemenin bir sonucudur. Mezhepler dinin anlaşılma çabasından doğan beşerî oluşumlardır. Mezhepleri fert ve toplumların ihtiyaçlarından doğmuş sosyal bir vakia olarak görmek gerekir. Hiçbir mezhebin İslâm ile aynıleştirilmemesi gerektiğinin bilinmesi gerekir. Bir mezhebe mensubiyet bağlantısı, alt kimlik seviyesini aşıp kişinin kendisini tanımladığı üst kimlik olarak görülmeye başlandığında o mezhebe mensubiyet fikhî açıdan problemlili hale gelmektedir.

Belirli bir mezhebi benimseyen bir devletin kendi mezhebinin görüşünü anlatması ve farklı mezhepte olanlara karşı kendi mezhebinin savunması tabii görülebilir. Ancak bunun ötesine geçerek farklı mezhepte olanları öldürmenin, iktidarlarını ortadan kaldırmak amacıyla silahlı mücadeleye girişmenin meşruiyeti bulunmamaktadır. Daha açık ifade ile snniiliği savunma bahanesi ile hkmeti şi olan bir devlete saldırı meşru olmadığı gibi, şi bir devletin, sünnî ile kâfiri eř değer tutup, sünnî devletlere karşı kumpas kurmaları, ihanet etmeleri ve doğrudan ya da dolaylı yollarla saldırıda bulunmaları meşru olmayacaktır.

Mezhep farklılığını ayrışmanın ve kutuplaşmanın gerekçesi olarak sunan iki grup bulunmaktadır. Birincisi, cahillikten kaynaklanan taassupla bir mezhebi savunanlardır. İkincisi ise, mezhep farklılığını suiistimal ederek Müslümanların birlikteliğini bozmak isteyen devletler ve uluslararası kuruluşlardır. Mezhep farklılığına dayalı çatışmaların önüne geçebilmek için alınabilecek en etkili yöntem mezhep kavramının sağlıklı bir şekilde öğretilmesi ve dış güçlerin tatbik etmek istedikleri planlara karşı uyanık olunmasıdır. Mezhebin nüfuzunun artması ve geniş kitlelere yayılmasının sağlanması amacıyla yapılacak tüm askerî mücadelelerin fukaha tarafından gayri meşru olarak ilan edilmesi haksız bir savaşın vukuunu nleme bakımından isabetli olacaktır.

İslâm adına hareket ettiğini iddia etmesine rağmen tevîl ve yoruma yer bırakmaksızın açıkça kfr gerektiren inançlara sahip olanlarla hangi ölçüde mücadele edilebileceği cevaplanması gereken bir sorudur. Burada kastedilenler, tüm Müslümanların ittifakıyla görüşleri İslâm ile bağdaştırılmayan gruplardır. İslâm mezhepler tarihinde mensupları sayıca az olmakla birlikte dinin temel değerlerine aykırı yorumlara, tevîli mümkün olmayan bätini düşüncelere sahip olanlar, kendisinde nübüvvet görevi olduğunu iddia edenler, vahiy aldığını söyleyenler, bir insanda ulhiyet vasfı kabul edenler mevcut olmuştur. Bu meşrep ve grupları ikiye ayırmak mümkündür. Birinci grup, gizli ve pasif halde kalmayı tercih edip, sahip olduğu inancı kendi içinde yaşayan, dünya kamuoyuna çıkmayan ve fikirlerini başkalarına benimsetmeye alışmayanlardır. İkinci grup ise, aktif mücadele yöntemini benimseyip, Müslümanların genel itikadına aykırı “batıl görüşleri” her fırsatta “İslâm’ın görüşü” diye dile getiren, kendisinden olmayan tüm Müslümanları tekfir edenlerdir.

Birinci grup ile mücadele yöntemi, onları itidal seviyesine getirmek için çalışmak olmalıdır. Bu görev yapılırken, ilmî veriler ve şerî deliller sunularak onların ikna edilmesine çaba sarf etmek gerekir. Mücadele sonunda ikna edilmeleri durumunda problem kalkacaktır. İkna olmamaları durumunda, görüşlerini “İslâm” adı altında sunmamaları sağlanabilir ya da o grubun söylem ve düşüncelerinin İslâm’ı temsil etmediği hakkında halkın bilgilenmesi sağlanabilir. Bu bilgilendirme bütün mezheplerin ittifakıyla güçlü bir şekilde yapılması durumunda, bu gruplar aktif bir eylem içinde olmadıkları için Müslüman toplumun inancı üzerinde fazla olumsuz etkileri olmayacaktır. Dolayısıyla da cebrî tedbirler uygulamak gerekli olmayacaktır.

İkinci grup ile mücadelede güzel söz, delillerle ikna etme gibi yöntemlere öncelikli olarak başvurmak gerekli olmakla birlikte, toplumun inancına verdikleri zarardan vazgeçmemeleri durumunda cebrî tedbirlere başvurmak söz konusu olabilecektir. Çünkü bu gruptakilerin öncekilerden farkı, sübutu ve delaleti katı naslar üzerinde yaptıkları keyfi yorumları ve geçmişten günümüze tmmmetin bätil gördüğü görüşleri “İslâm” adı altında benimsetmeye çalışmaları, halkın inanç ve temel değerleri hakkında şüphe ve fitneye düşmelerine sebebiyet vermeleridir. Müslüman toplumun inanç değerleri etrafında çıkarılan fitnenin söndürülmesi ve ortaya çıkabilecek fesada engel olunması zarurî maslahatlardan olan dinin muhafazası kapsamında olacağı için bu gruplarla gerekli mücadeleyi yapmak âlim ve âmirlerin sorumlulukları arasındadır. Bu mücadeleyi âlimler szli irşatları ile âmirler ise verecekleri kararla yapacaktır. Bu kararlar arasında, alınan tüm tedbirlerin sonuçsuz kalıp zorunluluk olması durumunda cezalandırıcı cebrî tedbirlere başvurmak da bulunabilecektir.

2-Zenginlikleri sömürmek ve Hükümranlık Alanını Genişletmek

İnsanlar arasında olduğu gibi toplumlar arasında da hâkimiyet mücadelesi yapmak, başkasının zenginliklerini ele geçirmek ve hükümranlık alanını genişletip tüm milletlere üstün gelmeye çalışmak tarih boyunca hep var olan bir olgudur. Bu ve benzeri gayeler, İslâm devletleri arasında yapılacak bir savaşın meşruiyet sebebi olamayacaktır. İslâm hukukunda mülkiyet hakkı zarriyyat-ı diniyye kapsamında

korunması gereken temel değerlerdendir. Bir ferdin sahip olduğu zenginliği sömürmek meşru olmadığı gibi, devletlere ait olan zenginlikleri sömürmek de caiz değildir. Müslümanların birbirleri ile kardeşlik hukukuna göre davranmaları emredilmiş ve birbirlerine zulmetleri yasaklanmıştır (Müslim, Birr ve's-sıla: 6743; Buhârî, Mezâlim: 2310). Hz. Peygamber (s.a.) Müslümanı dilinden ve elinden diğer Müslümanların güvende olduğu kimse diye tanımlamıştır (Nesâî, Siyer: 8701). Dolayısıyla bir İslâm devletinin, başka bir İslâm devletindeki zenginliklere göz koyarak onları ele geçirme amacıyla savaş ilan etmesi meşru olmayacaktır.

Allah Teâlâ, her bir topluluğa farklı farklı nimetler vermiş, bir kısmını zengin, bir kısmını fakir kılmıştır. “Bilmediler mi ki, Allah rızkı dilediğine bol bol verir ve (dilediğine) kısar. Şüphesiz bunda inanan bir toplum için elbette ibretler vardır.” (Kur’an-ı Kerim 39: 52). Bugün zengin olanın yarın fakir, dün fakir olanın bugün zengin olması dünya hayatının bir özelliğidir. “...İşte (iyi veya kötü) günleri insanlar arasında (böyle) döndürür dururuz...” (Kur’an-ı Kerim 3: 140).

Hz. Peygamber’e, gösteriş yapmak, kahramanlığını göstermek veya asabiyet duygusuyla kavmini yüceltmek için savaşanlardan hangisinin Allah yolunda olduğunun sorulması üzerine “Allah’ın kelimesinin (hükümünün) en yüce olması için savaşanlar” (Tirmizî, Fedâilu’ l-Cihad: 1646) diye cevap vermesi sırf dünyevî gelir ve hükümlerlik gayesi ile savaş yapmanın gayri meşru olduğunu göstermektedir. Gayrimüslimlerle yapılan savaşlarda bile sadece ganimet elde etmek için yola çıkanların kınanması (M. Özdemir, 2014, s. 195) ve Allah yolunda olmadıklarının haber verilmesi, Müslümanların birbirleri ile ganimet savaşı yapmalarının mutlak şekilde yasak olduğunu gösterir. Savaş, gerekli olduğu durumlarda “Saldırıya karşı savunma ve Allah’ın kelimesinin (hükümünün) en yüce olması amacıyla” yapılır. Bu amacı taşımayan, dünyevî menfaat gayesi taşıyan, nefsanî arzuların şekillendirdiği tüm savaş planları gayri meşrudur. Savaş kararı alan komuta merkezinden savaşa iştirak eden fertlere kadar herkes bu suçun vebalini taşıyacaktır. Bu sebeple, herhangi bir İslâm devletinin, diğer İslâm devletinin yeraltı ve yerüstü zenginliklerini ele geçirmek, tarihî ve kültürel değerlerine sahip olmak, hükümlerlik alanını genişletmek, savaş sonrası imar faaliyetlerine katılabilmek gibi gayelerle savaş açması gayri meşru olacaktır.

3-Sömürgeci Güçlerin Amaçlarına Hizmet Etmek

Sömürge durumunda olan ülkeler, ekonomik gelirlerine el konulan, siyasî kararlarında dış güçlerin söz sahibi olduğu, başka devletler tarafından doğrudan ya da dolaylı olarak yönetilen ülkelerdir. (Seyyar, 2007: 955) Sömürgeci ve emperyalist güçler, hedeflerine ulaşmak için her yolu kullanabilmektedirler. Etki altına alıp yönlendirebildikleri devletleri kendi emelleri doğrultusunda kullanabilmekte, savaş dâhil olmak üzere başka devletlere karşı düşmanca davranmalarını sağlayabilmektedirler.

Müslümanların gayrimüslimlerle ilişkilerinde onları dost ve veli edinme yasağı ayetlerde beyan edilmiştir. “Müminleri bırakıp da kâfirleri dost edinenler, onların yanında izzet (güç ve şeref) mi arıyorlar? Bilsinler ki, bütün izzet yalnızca Allah'a aittir.” (Kur’an-ı Kerim 4: 139). “Ey iman edenler! Yahudileri ve Hristiyanları dost edinmeyin. Zira onlar birbirinin dostudurlar (birbirinin tarafını tutarlar). İcinizden onları dost tutanlar, onlardandır. Şüphesiz Allah, zalimler topluluğuna yol göstermez.” (Kur’an-ı Kerim 5: 51). Ayetlerden çıkan sonuca göre; bir İslâm devletinin, gayrimüslimleri dost ve veli edinip, onların yönlendirmesi ile Müslüman toplumlara savaş açması hiçbir şekilde meşru olmayacaktır.

Ekonomik ve askerî bakımından güçlü devletler, bizzat savaştığında vereceği can kayıplarını ve uluslararası ilişkilerde uğrayacağı itibar kaybını düşünerek “piyon devletler” kullanarak saldırmak istediği yerleri ele geçirme taktiğine başvurabilmektedirler. Bir İslâm devletinin böyle bir planda yer almayı kabullenmesi hiçbir şekilde meşru olmayacaktır. Her devletin dış politikasını kendi alacağı kararlarla tespit etmesi beklenir. Başka devletlerin arzularına göre dış politikayı belirlemenin sebebi, ya karşılaştığı tehdit ve yaptırımlardır ya da güçlü devletin yanında yer alıp menfaat elde etme çabasıdır. Her iki gerekçe de din kardeşine karşı savaşmak için meşru bir sebep olarak gösterilemez. Şahsî menfaat ve küçük çıkar hesaplarıyla güçlü gayrimüslim devletlerin yanında yer alıp onların isteklerine uygun hareket etmenin caiz olmayacağı açıktır. Karşılaştığı tehdit sebebiyle Müslümanlara savaş açmak da haklı bir gerekçe olarak görülemez. Çünkü zaruretlerin haramları mubah kılacağı fikhî ilke olarak kabul edilmekle birlikte, (İbn Nüceym, 1983, s. 94) hiçbir zaruret durumunun mubah kılmayacağı haramlar vardır. Örnek olarak, tehdit altındaki kişinin haksız yere bir kişiyi öldürmesi caiz değildir (Atar, 1992, s. 132). Buna göre bir devletin kendisine yapılan tehdidi ileri sürerek başka bir İslâm devletine saldırması meşru olmayacaktır.

Sonuç ve neriler

Mezheplerin teşekkül edip temel fıkıh kitaplarının telif edildiği dönemde insanların birbirleri ile münasebetlerinde uymaları gereken konular derinlemesine ele alındığı gibi devletlerarası münasebetler hakkında, özellikle de savaş hukuku alanında kıymetli çalışmalar yapılmıştır. Müstakil olarak yazılan eserlerin yanında fıkıh kitaplarında ‘‘siyer’’ başlığı altında darlislm ile darlharp arasındaki münasebetler ve savaş esnasında uyulması gereken kurallar batı dünyasından yüzyıllar öncesinde ele alınmıştır. İslâm devletlerinin birbirleri ile savaşmaları tabi ve yaygın bir durum olmadığı için fıkıh kitapları savaş konularını genellikle Müslüman olanlar ile olmayanlar arasındaki savaş ekseninde işlemiştir.

İslâm devletlerinin birbirleri ile kardeşlik hukukuna uygun hareket etmesi beklendiğinden savaş ancak arızı ve zel Őartların bulunması durumunda meşru olabilecektir. Őahısların kendisini koruması nefsi müdafaa kapsamında meşru olduğu gibi devletlerin de vatandaşlarını ve ülkenin sınırlarını her türlü saldırıya karşı koruması meşrudur. Bu saldırı başka bir İslâm devletinden gelmesi durumunda saldırıya uğrayan devletin nefsi müdafaa hakkı çerçevesinde o devlete karşı savaş yapması meşru olacaktır. Saldırının açıktan yapılmayıp devlet destekli terör faaliyeti şeklinde yapılması halinde de gerekli savunma yöntemleri ile karşılık vermek devletin hem hakkı hem de vazifesidir.

Bir İslâm devletinin dünyadaki zulme ve haksızlığa kayıtsız kalması doğru olmayacağı için haksız saldırı altındaki Müslüman toplumların yanında yer alması gerekir. Saldıran devletin, sulh girişimlerine olumlu cevap vermemesi ve yapılan uyarıları dikkate almaması durumunda mazlum devletin yanında haksız saldırı bertaraf edilinceye kadar savaşılması gerekir.

Dünyadaki sömürgeci ve emperyalist gler bazen doğrudan saldırmak yerine başka bir devleti piyon olarak kullanmayı tercih edebilmektedirler. Bir İslâm devleti yönetiminin, güçlü devletlerin çıkarları doğrultusunda ve mmet birlikteliğine zarar verici nitelikte fitne ve fesat içeren politikalar takip etmesi durumunda onunla İslâm ümmetinin çıkarları adına mücadele etmek meşru olacaktır. Bu politikaları benimseyen yöneticilere karşı uyarı ve mücadele etme görevi o devletin kendi vatandaşlarına ait olmakla beraber, izlenen politikalar uluslararası ilişkileri etkileyen boyut kazanması, diğer İslâm devletlerine ve İslâm ümmetinin geneline zarar verici nitelikte olması durumunda onunla mücadele meşru olacaktır. Bu mücadelede tavsiye, uyarı, tehdit, yaptırım gibi yöntemlerin faydalı olmaması durumunda caydırıcı askerı tedbirlere başvurmak da mümkün olabilecektir.

Bir İslâm devletinin diğer bir İslâm devleti ile savaşması, sadece kendi devletinin değerlerinin ve mazlum durumunda olan diğer İslâm devletlerinin haklarını koruma, fitne ve fesat çıkarma gayesinde olanlara engel olup ümmetin birlik ve beraberliğini temin etme durumunda meşru olacaktır. Böyle meşru bir gaye taşımaksızın, dünyadaki bütün mezheplerin gücünü kırıp sadece kendi mezhebini yaygınlaştırma, zenginliklere el koyarak madd çıkar elde etme, devletin nüfuz ve etki alanını genişletme, uluslararası emperyalist ve sömürgeci güçlerin hedeflerine ulaşmalarına yardımcı olma gibi amaçlara ulaşmak için bir İslâm devletinin inanç kardeşi olan Müslüman toplumlarla savaşması hiçbir şekilde meşru olmayacaktır.

Etik Beyan

‘‘İslâm Devletinin Diğer İslâm Devletiyle Savaşmasının Meşru ve Gayri Meşru Olduğu Durumlar’’ başlıklı çalışmanın yazım sürecinde bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamış ve bu çalışma herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiştir.

Kaynakça

- Altuğ, Y. (1995). *Terrişizmin anatomisi*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Atar, F. (1992). *Fıkıh usulü*. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları.
- Belik, M.R. (1956). *Devletlerin harp salabiyetinin tabddi ve milletlerarası ibtilafların sulh yolu ile ballı usulleri*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları.
- Buhârî, İ. (1993). *Sabbu'l-Buhârî*. Beyrut: Daru İbn Kesir.
- Doğan, H. (2018). İslâm Hukuku Açısından Müslümanlar ve Müslüman Olmayanlar Arasındaki İlişkinin Dayandığı Esaslar Işığında Savaş-Bariş Kavramları. *Mubafazakr Düşünce*, 14, 97-118.
- Durmuş, Z. (2006). *Kur'an-ı Kerim'de ulus ve uluslararası ilişkiler*. İstanbul: Gökkubbe Yayınları.
- Eb Dâvûd, S. (1987). *Sünen-i Eb Dâvûd terciime ve şerbi* (ev: N. Yeni ve H. Kayapınar). İstanbul: Őmil Yayınevi.

- Graham, E. ve Jeffrey, N. (2007). *Uluslararası ilişkiler sözlüğü* (Çev: A. Utku). İstanbul: Gökkuşbu Yayınları.
- Gündüz, A. (1996). *Terörle Mücadelede İnsan Hakları ve Güvenlik İkilemi*. İstanbul: y.y.
- Halil b. Ahmed, A. (1988). *Kitâbü'l-Ayn*. Beyrut: Müessesü'l-A'lemi li'l-Matbu.
- İbn Kudâme, M. (1992). *el-Muğnî*. Kahire: Hecl li't-Tıbaa ve'n-Neşr.
- İbn Kuteybe, A. (1973). *Te'vîlü müşkîli'l-Kur'an*. Kahire: Darü't-Türas.
- İbn Nüceym, Z.(1983). *el-Eşbah ve'n-nezâir*. Dımaşk: Dâru'l-Fikr.
- Müslim, H. (1983). *Sahîb-i Müslim Tercüme ve Şerhi*. Çev: A. Davudoğlu. İstanbul: Sönmez Neşriyat.
- Nesâî, A. (1981). *Sünen'ün-Nesâî*. Çev: A. Muhtar Büyükçınar v.dğr. İstanbul: Kalem Yayıncılık.
- Örgün, F. (2001). *Küresel Terör*. İstanbul: Okumuş Adam Yayınları.
- Özdemir, A. (2014). *Hadislerin Rehberliğinde Kardeşlik Hukuku*. Ankara: Murat Kitabevi.
- Özdemir, A. (2017). *İslâm Hukukunda Uluslararası Kamu Düzeni ve Savaş Hukuku*. Ankara: Murat Kitabevi.
- Özdemir, M. N. (2014). *Hız, Peygamber Döneminde Ganimet Uygulamaları*. Ankara: İlahiyat Yayınları.
- Özek, A. vdğr. (1993). *Kur'an-ı Kerim Açıklamalı Mealî*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Özel, A. (1981). *İslâm Hukukunda Ülke Kavramı*. İstanbul: İklim Yayınları.
- Öztürk, O. (2000). Avrupa ve Orta Doğu Ülkelerinin Terör Karşısındaki Konumları. *Terörizm İncelemeleri*, Ankara: Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi.
- Serahsî, M. (1989). *el-Mebsût*. Beyrut: Darü'l-Ma'rife.
- Seyyar, A. (2007). *İnsan ve Toplum Bilimleri Terimleri*. İstanbul: Değişim Yayınları.
- Tirmizî, M. (t.y.) *Sünen-i Tirmizî Tercümesi*. Çev: O. Mollamehmetoğlu. İstanbul: Yunus Emre Yayınevi.
- Udeh, A. (1988). *Sömürge Hukuku ve İslâm*. Çev: Ahmet Davutlugil. İstanbul: İşaret Yayınları.
- Ülken, H. Z. (1969). *Sosyoloji Sözlüğü*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

EXTENDED ABSTRACT

The relations of the Islamic states in the world with each other should be the establishment of peace, friendship and brotherhood. However, there have been conflicts among the Muslim societies throughout the history with the ignorance of the managers, the incitement of the enemies and the dominance of bigotry. There are four reasons why the Islamic State has fought against another Islamic state: The first of the situations that legitimized war is to protect the borders of the country. The Islamic State has the right to fight against those who are hostile to it and to protect the borders of the country. On the basis of this provision the right to self-defense comes. The right to self-defense has been adopted in international treaties. Another reason why the Islamic State is fighting the war against another Islamic state is: In the event that the decisions of the Islamic state in the direction of the demands of the imperialist powers cause obvious damage to the other states and the common interests of the Islamic Ummah, all kinds of struggle against that state will become legitimate. If an Islamic state serves the interests of international imperialist powers and states and carries threats against other Muslim societies, the struggle against it is justified.

In addition to these reasons, The wars to save those who are under attack are also legitimate wars. Muslims must do their best to stop the oppression. The Qur'an reveals that: "If two parties among the Believers fall into a fight, make ye peace between them: but if one of them transgresses beyond bounds against the other then fight ye (all) against the one that transgresses until it complies with the command of Allah; but if it complies then make peace between them with justice and be fair: for Allah loves those who are fair (and just)." (Hucurat, 49/9). If the attacking state does not respond positively to the peace initiatives and does not take into account the warnings made, it must be fought until the unjust attack is eliminated. The concept of Ummah is the most comprehensive concept that defines Islamic society. Although Muslims are not obliged to organize under a single state in terms of political structure, it is obliged to act with the consciousness of ummah with the responsibility of sharing the same belief. The Qur'an commands Muslims to be together in unity. "And hold fast, all together, by the Rope which Allah (stretches out for you), and be not divided among yourselves; and remember with gratitude Allah's favor on you; for ye were enemies and He joined your hearts in love, so that by His Grace, ye became brethren; and ye were on the brink of the pit of Fire, and He saved you from it. Thus doth Allah make His Signs clear to you that ye may be guided." (Al-i Imran, 3/103). If an Islamic state prevents Muslims from acting together, it would be legitimate to struggle with it. Because this behavior is against the interests of the Islamic Ummah. The main reasons that do not justify the war of Muslims by each other are sectarianism, exploitation of wealth and widening the domain of sovereignty and serving the purposes of imperialist powers. It is wrong to see their sect as the sole representative of the truth, to never see their own mistakes, to see all the views of other denominations as wrong and dangerous and to see different

sectarian members as potential enemies. To consider sectarian differences as a legitimate cause of war is a result of the adoption of sectarian fanaticism. There is no legitimacy to engage in armed struggle with the aim of eliminating the power of those in different sects. It is not permissible to wage war in order to exploit the riches of an Islamic state.

For this reason, it is illegitimate for any Islamic state to declare war with the intentions of capturing the underground and surface riches of the other Islamic state, having historical and cultural values, and expanding the domain of sovereignty. Each state should determine its foreign policy with its own decisions. The reason for the determination of foreign policy according to the wishes of other states is the threats and sanctions that it encounters, or it is an effort to take advantage of the powerful state. Both reasons cannot be shown as a legitimate reason to fight against the religion brother. In the event that the causes of the war are legitimate, Muslims will make an armed struggle to protect their own state, the Ummah and the oppressed. Although there is no reason to justify war, those who make war will deserve a great punishment in the world and the Hereafter.